

Rozdział 3

KTO MOŻE PODLEWAĆ I NAWOZIĆ DRZEWA?

Jak wspomniano już wcześniej, na osiągnięcia ucznia wpływa bardzo wiele czynników zarówno zewnętrznych, jak i wewnętrznych. Do tych zewnętrznych oprócz nauczyciela będą też należeć rodzice, a nawet szersze społeczeństwo. To, w jakim kraju, regionie, a czasem nawet dzielnicy mieszkamy, może mieć również wpływ na to, jakie mamy możliwości. Co ma począć uczeń, który wykazuje zdolności do gry w szachy, jeśli w jego miejscowości nie ma żadnego klubu ani kółka szachowego? Czy rodzice będą opłacać mu indywidualne lekcje, szkoła otworzy takie kółko szachowe, a może gmina zainteresuje się przyszłym mistrzem w tej dziedzinie? Nie należy bać się prosić o wsparcie i pomoc z zewnątrz, jeśli w grę wchodzi dobro ucznia.

3.1. Jak odróżnić podcinanie drzew od ich niszczenia?

Wiele roślin potrzebuje pielęgnacji, podcinania gałęzi, tak aby lepiej rosły. Z dobrze podciętych pnączy odrastają zdrowsze, silniejsze pędy. Niektórzy mówią, żeby dzieciom także podcinać skrzydła, aby odrastały dwa razy większe i silniejsze. Zabiegi takie wymagają bardzo dużej ostrożności.

Porażka może być pozytywna.

Nauczycielka proponowała chłopcu udział w konkursie matematycznym, musiała na niego jednak wyrazić zgodę matka – odmówiła z obawy przed tym, że dziecko przegra i zniechęci się porażką. Czy nauczycielka chciała narazić ucznia na niepotrzebny stres i porażkę, czy matka była zbyt nadopiekuńcza? Tak naprawdę nie ma dobrej, jednoznacznej odpowiedzi, uczeń nie wziął udziału, więc nie wiemy, czy by wygrał, a jeśli by przegrał, to nie wiemy, jak zareagowałby na porażkę. Gdyby istniała uniwersalna zasada pasująca do każdego, nauczanie byłoby pestką. Niestety każdy uczeń ma inną wrażliwość, inną odporność na porażki oraz różne strategie radzenia sobie ze stresem. Z pewnością temat radzenia sobie z porażką i ze stresem warto poruszyć na lekcji wychowawczej (w rozdziale ze scenariuszami lekcji znajdziesz przykładowe zadania z tej tematyki). Życie składa się z sukcesów i porażek – to wiadome. Niektórzy rodzice, chcąc uchronić dziecko przed zawodem, starają się tak zorganizować mu życie, aby nie było narażone na niepowodzenia. Swego czasu bardzo modne było także hasłowe (bo nieistniejące naprawdę) „bezs stresowe wychowanie”. Stres jest i będzie – i dobrze, bo to on motywuje nas do działania. Oczywiście ważne jest, aby był na odpowiednim poziomie. Warto także uczyć młodzież radzenia sobie w sytuacjach stresowych, wybierania odpowiednich strategii. Czy jednak zabrać z ich nauki takie sytuacje? Niepotrzebne owszem. Można także maksymalnie ograniczyć stres w szkole. Czy zaczynanie lekcji od przepytывania losowego

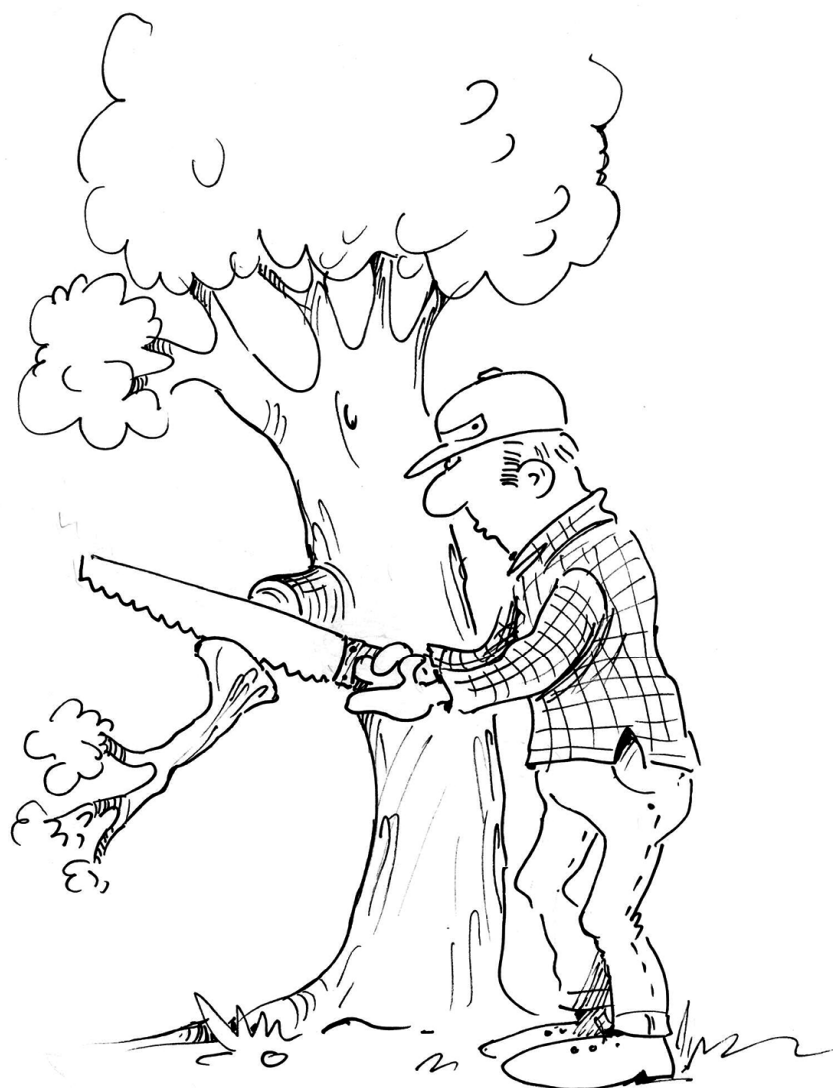
i „wrywanie do odpowiedzi” musi na stałe gościć w naszych szkołach? Może warto byłoby spróbować umawiać się z uczniami, kiedy dany uczeń będzie chciał odpowiadać i będzie mógł się do tego przygotować (nie tylko z wiedzy, ale przede wszystkim przygotować się psychicznie). Pamiętajmy, że cały czas ideałem, do którego dążymy, jest zaangażowanie uczniów w naukę. Chcemy, aby uczniowie uczyli się dla siebie, dla przyjemności, zdobywali wiedzę, ponieważ będzie ich ona interesowała. Unikajmy w szkole lęku, stresu, nerwów, bo one będą miały odwrotny skutek. Negatywna motywacja (nagany, złe stopnie, upomnienia) działa bardzo krótko lub wręcz zniechęca ucznia do przychodzenia na lekcje. Motywacja pozytywna (nagrody, pochwały, dobre stopnie) ma długotrwały rezultat. Wracając do punktu wyjścia: czy wysłać ucznia na konkurs, jeśli nauczyciel zauważył potencjał – oczywiście. Jeśli przegra, to porozmawiać o tym z nim. Jest duża szansa, że porażka wzbudzi większą motywację: „Aha, następnym razem wam pokażę!”. Czy przegrana w konkursie jest podcięciem skrzydeł (trzymając się naszej symboliki – podcięciem gałęzi)? Może być. Pamiętajmy, by był to jednak konkurs na miarę danego ucznia. Warto wysłać dzieci na turnieje szachowe, jeśli mają okazję zmierzyć się z rówieśnikami, muszą być naprawdę dobrzy, jeśli pošlemy dziecko do rywalizacji z dorosłymi. Co jest ważne, jak wskazały badania nad porażką – rozbija ona emocjonalnie tych uczniów, którzy chcieli osiągnąć cel po to, aby zyskać przewagę nad innymi, ich głównym źródłem motywacji była chęć wygranej z innymi, a zwycięzca może być tylko jeden. Dobrze z porażką radzą sobie ci uczniowie, których motywuje rozwój i dążenie do mistrzostwa, oni nie chcą być lepsi od innych, oni chcą być lepsi od samych siebie, dlatego nie rywalizacja jest ważna, ale własna pozytywna zmiana, rozwój osobisty.

Nigdy nie wyśmiewaj ucznia/swojego dziecka.
--

„Zosiu, ty wiesz, on dostał jedynkę za taką głupotę” – powiedziała matka koleżance przy swoim dorastającym synu. Co

musiało dziać się w jego głowie? Wstyd, zażenowanie, złość, smutek. Rodzice bardzo często nieświadomie naśmiewają się, oczerniają swoje dzieci przy znajomych, dziadkach, a nawet nauczycielach. Robią to oczywiście w dużej mierze nieświadomie. Większość dzieci spuści głowę i nie odezwie się, a swoje uczucia stłamsi w sobie, nieliczni zareagują agresją, płaczem lub będą bronić swojego dobrego imienia.

Rodzice demotywują swoje dzieci do nauki poprzez naśmiewanie się z ich porażek, bagatelizowanie problemów szkolnych („daj spokój, co tam kartkówka z matematyki”), stawianie nadmiernych wymagań i oczekiwań.

Rozdział 4

SCENARIUSZE LEKCJI

Niestety wielu nauczycieli zaprzestało prowadzenia zorganizowanych lekcji wychowawczych na jakiś potrzebny temat. Często lekcje wychowawcze stają się dodatkową lekcją z przedmiotu, którego akurat uczy dany nauczyciel.

4.1. Wspólnie ustalamy zasady klasowe

1. Wprowadzenie

Uczniowie chętnie angażują się w czynności, na które mogą mieć realny wpływ. Nie musisz być wychowawcą klasy, aby na swojej lekcji wprowadzić na pierwszych zajęciach zasady klasowe. Jest to bardzo ważne, ponieważ porządkuje uczniom rzeczywistość, w której będą funkcjonować. Zasady dotyczą ogólnego postępowania w klasie – tego, w jaki sposób oczekują wszyscy, aby inni się zachowywali, tak aby każdy czuł się na lekcjach dobrze i miał optymalne warunki do nauki. Danie uczniom możliwości wyboru, np. czy wolą kartkówkę, czy pracę pisemną, wzbudza w nich szacunek i poczucie bycia ważnym.

2. Burza mózgów

Celem zadania jest swobodne wymyślanie jak największej liczby pomysłów zasad, które sprawiają, że uczniowie będą czuć się dobrze i bezpiecznie w klasie.

3. Uzupełnij i przedyskutuj

Jak czuję się w klasie?	Co pomaga	Co przeszkadza	Jaki mam pomysł
Uczucia			
Dystraktory			
Zasady			
Oceny			
Inne			

Przykład:

Jak czuję się w klasie?	Co pomaga	Co przeszkadza	Jaki mam pomysł
Uczucia	Lubię siedzieć w ławce z Asią	Wkurza mnie, jak pani od geografii na siłę nas przesadza	Ustalenie na stałe, kto z kim siedzi
Dystraktory	Lubię mieć lekcje w sali biologicznej i patrzeć na rośliny, to mnie uspokaja	Denerwują mnie stare ławki i krzesła, są pomazane i skrzypią. To mnie rozprasza i czuję się gorzej	Pomalować ławki lub kupić nowe, niech w każdej sali będą rośliny
Zasady	Lubię lekcje WOS-u, bo pan pilnuje, żeby nikt nie wykrzykiwał odpowiedzi na pytanie, tylko trzeba się zgłosić	Denerwuje mnie, jak ktoś krzyczy, wykrzykuje swoją odpowiedź, nawet jak jest poprawna	Chciałbym, aby była zasada, że odezwać może się tylko ten, kto się pierwszy zgłosi
Oceny	Lubię, kiedy nauczyciel stawia plusy za wykonaną pracę domową	Denerwują mnie minusy za złe zachowanie, z których finalnie otrzymuje się ocenę niedostateczną jak z wiedzy	Oddzielić minusy i plusy z zachowania od ocen z wiedzy

Jak czuję się w klasie?	Co pomaga	Co przeszkadza	Jaki mam pomysł
Inne	Wolę, kiedy kartkówki są zapowiedziane	Bardzo stresują mnie niezapowiedziane kartkówki oraz odpytywanie na wyrwyki	Ustalić, że nie ma niezapowiedzianych kartkówek

4. Drzewo zasad – tablica z zasadami

Stwórzcie w widocznym miejscu własną tablicę z zasadami – przedyskutujcie je, zastanówcie się i wypiszcie na tablicy, co wolno, czego nie wolno w klasie. Pamiętaj, że każda klasa jest inna i z każdą klasą możemy wypracować nieco inne punkty w zasadach, nie zawsze wszystkie muszą być identyczne.

Drzewo zasad dla rodziców. Przygotuj sobie także listę oczekiwań względem rodziców i wykorzystaj zadania skierowane dla uczniów – do rodziców podczas zebrania rodzicielskiego.

4.2. Integracja w klasie

Integrację w klasie najlepiej buduje się, wykonując wspólnie przyjemne czynności. Zaplanuj lekcje wychowawcze dotyczące obchodzenia jakiegoś święta – mogą to być też urodziny uczniów, kiedy pozostali składają życzenia, każdy uczeń musi powiedzieć solenizantowi coś miłego.

1. Zadanie – wspólna historia

Zadanie polega na tym, że każdy uczeń musi powiedzieć jedno zdanie, a kolejny następne tak, aby pasowało do tego, co powiedział wcześniej jego kolega, tworząc wspólną historię – temat możemy narzucić lub może być dowolny.

2. Zadanie – klasowy ogród

Zadanie polega na tym, że wspólnie tworzymy ogród naszej klasy, gdzie każdy uczeń symbolizuje inną roślinę – w rozdziale 5 mamy opis, jak na tej podstawie wykonać także diagnozę struktury klasy.

3. Podsumowanie

Elementem integracji uczniów jest wspólna nauka – warto podczas zajęć dydaktycznych wprowadzać prace domowe i projekty grupowe – tak aby uczniowie mieli możliwość wspólnej pracy nad zadaniem problemem i rozwiązywaniem go.

4.3. Budujemy relacje i zaufanie – drzewo klasowe

1. Wprowadzenie

Opowiedz swoim uczniom, jak ważna jest dla nich przynależność do grupy, że tworzycie pewien system i wspólnie stajecie się nową jakością, gdy jesteście razem. Każdy członek systemu ma wpływ na pozostałych członków i każda relacja może mieć wpływ na pozostałe relacje w systemie. Dlatego jeśli dwaj uczniowie się kłócą na lekcjach, ma to negatywny wpływ na pozostałych uczniów w klasie. Nie wszyscy muszą się jednakowo lubić, ale każdy powinien się szanować. Aby podkreślić waszą jedność oraz wsparcie nauczyciela, za symbolizujemy dziś naszą klasę w postaci drzewa.

2. Zadanie – zdania niedokończone

Nauczyciel rozdaje uczniom kartki ze zdaniami niedokończonymi (możesz skorzystać ze zdań z rozdziału 6 lub opracować własne). Uczniowie nie muszą na głos odczytywać tego, co napisali (jeżeli nie czują się z tym komfortowo), warto poprosić ich, aby policzyli, ile sformułowań odnośnie do swojej klasy napisali pozytywnych i negatywnych. Nauczyciel może policzyć (szybki sposób to podnoszenie rąk przez uczniów, gdy mówimy – ile osób ma

pięć pozytywnych, cztery itd., i zliczamy). Jeżeli jakiś uczeń chce się podzielić konkretnymi odpowiedziami, to może to zrobić na forum klasy. Musimy jednak pilnować, aby odpowiedzi nie raniły nikogo, np. nie dopuszczamy, aby uczeń powiedział np.: „W mojej klasie najbardziej nie lubię Zosi”.

3. Drzewo klasowe

Skorzystaj z opisu zadania znajdującego się w rozdziale 5.

4. Dyskusja, podsumowanie

Zakończ lekcję dyskusją i podsumowaniem – pozwól uczniom wypowiedzieć się, co im się podobało, a co nie, czy mają potrzebę kontynuowania tematu na następnej lekcji wychowawczej.

4.4. Poczucie własnej wartości – lekcja wychowawcza

1. Wprowadzenie

Poczucie własnej wartości formułuje się w rezultacie uogólnienia doświadczeń dotyczących naszej osoby. Pierwotnym ich źródłem są rodzice, później rówieśnicy, nauczyciele oraz bliższe i dalsze otoczenie. W zależności od stopnia aprobaty lub dezaprobaty innych ludzi poczucie własnej wartości może ukształtować się jako zaniżenie, zawyżenie lub adekwatne. Każdy z nas zasługuje na szacunek, powinniśmy więc umieć szanować samych siebie. Dzisiejsze zajęcia mają za zadanie dostarczyć wam doświadczeń, które pomogą wam w budowaniu odpowiedniego, zdrowego poczucia własnej wartości.

2. Moja dłoń i moje mocne strony

Odrysuj na kartce swoją dłoń. Następnie na każdym palcu wypisuj to, co potrafisz najlepiej robić, w czym jesteś dobry, co umiesz, czego inni nie umieją (mogą to być umiejętności szkolne,

czynności z życia codziennego, mogą być to również cechy osobowości, np. łatwość w nawiązywaniu kontaktów, cierpliwość itd.).

3. Moja mocna strona i jej metafora

Wybierz swoją jedną mocną stronę i wyszukaj zwierzę mogące ją symbolizować (np. pracowitość – mrówka, odwaga – lew, zapobiegliwość – wiewiórka). Następnie przedstawiasz nazwę zwierzęcia, a grupa zgaduje, jakie masz mocne strony.

4. Początki zdań

Dokończ zdania:

Najlepiej umiem
Odnoszę sukces
Innym w moim zachowaniu podoba się
Jestem
Potrafię szczególnie dobrze
Mam
Jestem dumny z
W tym tygodniu udało mi się

5. Ja i mój ideał

Celem ćwiczenia jest zwiększenie samoświadomości o sobie i na temat tego, co można zmienić, na co mamy wpływ.

Każdy wypisuje (lub zastanawia się) na kartce pytania zadane przez prowadzącego:

- ♦ „Jaki jestem w szkole?” i „Jaki chciałbym być w szkole?”
- ♦ „Jaki jestem w domu?” i „Jaki chciałbym być w domu?”
- ♦ „Jaki jestem wśród kolegów?” i „Jaki chciałbym być wśród kolegów?”
- ♦ „Jaki jestem sam na sam?” i „Jaki chciałbym być sam na sam?”

Co można zrobić, aby zmienić to, co chcielibyśmy? Co może na to wpłynąć?